

Gewoon Barbarakruid (*Barbaréa vulgaris* R. Br.)

door Arjen Neve

In de heemtuin van Leiderdorp stonden vorige zomer grote groepen planten van het gewoon barbarakruid in bloei. Toen ik nog eens in de herfst ging kijken, hoorde ik van de beheerder dat deze plant waarschijnlijk met de opgebrachte grond was meegekomen. In de heemtuin was de aanwinst van het barbarakruid een prima aanvulling op de vele bijenplanten die er staan. De tuin is met zijn variatie aan landschappen een heerlijk oord om regelmatig te bezoeken. Er staan vanzelfsprekend ook bijenvolken, die, naast de rijke bijenweide van de tuin, ook nog de beschikking hebben over de vele wegbermen, die in Leiderdorp extensief worden onderhouden. In de zomer zijn de stroken een lust voor het oog.

Genoemd naar heilige

In de vroege middeleeuwen werden planten, die in de oudheid nog niet waren beschreven, wel naar heiligen genoemd. Het geslacht barbarakruid (*Barbaréa* R.Br.) is genoemd naar de heilige Barbara, die in de vierde eeuw in Izmir in Turkije leefde. De vierde december is aan haar gewijd. Vroeger werden de bladeren wel gegeten. Het geslacht barbarakruid telt twaalf soorten en behoort tot de kruisbloemenfamilie (Cruciferae).

Tweejarige plant

Gewoon barbarakruid is tweejarig, soms overblijvend. Het is een in ons land vrij algemeen voorkomende plant, die vooral te vinden is langs rivieroevers en in wegbermen. De plant gedijt het best in een humusrijke grond. Langs rivieroevers vormen zich door het opgehopte aanspoelsel ideale groeiplaatsen. De plant overwintert met een bladrozet. De bladeren daarvan zijn gesteeld. In het voorjaar ontwikkelen zich uit een rozet een of meer stengels. Verspreid aan de stengels zitten gelobde bladeren. Ze zijn zittend en aan de basis geoord. Aan het eind gaan de stengels over in vertakkingen. Daaraan vormen zich trosvormige bloeiwijzen. In het begin van de bloeiperiode, die in de maanden april, mei en juni valt, zijn de bloemtrossen kort. Tijdens de bloei worden ze langer, doordat zich aan het einde telkens nieuwe bloemen vormen. De bloei eindigt wanneer de laatste bloemen voortijdig verdorren.

Familie met eenvormige bloemen

De bloemen van de kruisbloemenfamilie vertonen een grote mate van eenvormigheid. Vier kelkbladen,

waarvan twee lager staan ingeplant. Vier kroonbladen, zes meeldraden en een stamper, bestaande uit twee vruchtbladen. Van de zes meeldraden zijn er twee korter. Ze staan voor de laagstaande kelkbladen, die aan de onderzijde een uitholling hebben. Om de voet van de korte meeldraden ligt een nectarium in de vorm van een hoefijzer. Tussen de lange meeldraden ligt, aan weerszijden van de bloem, ook nog een nectarium, anders van vorm. Het is een kort uitsteeksel, aan het eind waarvan de nectar in kleine druppeltjes tevoorschijn komt. De meeste nectar verzamelt zich in de uitholling van de onderste meeldraden.

Bewegende meeldraden

Tijdens de bloei buigen zich twee lange meeldraden naar een korte meeldraad. Daardoor ontstaat op twee plaatsen in de bloem een cluster van drie helmknoppen. Die staan precies voor het kelkblad, waarin zich de nectar heeft verzameld. Om bij de nectar te komen, moeten bijen met de tong langs een cluster helmknoppen, waardoor ze wel met het stuifmeel in aanraking moeten komen. Bij ongunstig weer buigen de lange meeldraden om naar de stempel, waardoor zelfbestuiving kan optreden. De kroonbladen hebben een voor ons oog prachtige helder goudgele kleur. Voor het bijenoog ligt dat anders. Behalve geel kaatsen de kroonbladen namelijk ook nog ultraviolet terug. Daardoor zijn ze voor de bijen 'bijenpurper'. Gewoon barbarakruid wordt druk door bijen bezocht. De nectar is vrij gemakkelijk toegankelijk en er wordt veel stuifmeel geproduceerd. De stuifmeelklompjes zijn donkerbruin.

Openspringende vrucht

De vrucht is een houw, die, beginnend aan de onderzijde, met twee kleppen openspringt. De zaden zijn donkerbruin en liggen in een enkele rij aan weerszijden van het tussenschot, dat zich in de vrucht tussen de randen van de vruchtbladen heeft gevormd. Ze komen in de directe omgeving van de plant terecht en ontkiemen in de herfst.

Literatuur:

- MacDonald, M.A. and Caver, P.B. (1974): Cauline rosettes, an asexual means of reproduction and dispersal occurring after seed formation in *Barbara vulgaris* (yellow rocket). *Can. J. Bot.* 52: 913-918.
Rich, T.C.G. (1984): Asexual reproduction of *Barbarea vulgaris* R.Br. in the British Isles. *Watsonia* 15: 121-122.

Gewoon barbarakruid (*Barbará vulgaris* R.Br.)

A bloeiwijze; **B** stengelblad; **C** bloem; **D** bloem waarvan deel van bloemkroon, lange meeldraden en kelk is verwijderd; **E** stuifmeelkorrel: **1** van boven (polair), **2** van opzij (equatoriaal) (schematisch), **3** korreloppervlak gezien met verschillende microscopieinstellingen.; **F** vruchten; **G** zaad.